

SIPRI **YEARBOOK** **2008**

**ARMAMENTS,
DISARMAMENT AND
INTERNATIONAL
SECURITY**

Sammanfattning på svenska



SIPRI och SIPRI Yearbook

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI, är ett oberoende forskningsinstitut med uppgift att studera fred och väpnade konflikter med tonvikt på nedrustning och rustningsbegränsning. SIPRI grundades 1966 för att markera 150 år av obruten fred i Sverige.

Forskningen bedrivs av en internationellt sammansatt forskarstab. Institutets aktuella forskningsprogram är utformat kring dessa projekt:

- Väpnade konflikter och krishantering
- Internationella vapenöverföringar
- Euro-atlantisk, regional och global säkerhet
- Militärutgifter och vapenproduktion
- Icke-spridning och exportkontroll
- Rustningsbegränsning och nedrustningsdokumentation
- IT-projekt, med bla den webbaserade databasen FIRST (*Facts on International Relations and Security Trends*)

SIPRI:s första årsbok publicerades 1969 och 2008 års upplaga är den 39:e i ordningen. *SIPRI Yearbook 2008* innehåller fakta om militärutgifter, vapenproduktion, kärnvapen, större väpnade konflikter och multilaterala fredsoperationer samt analyser av utvecklingen inom ämnena rustningsbegränsning och internationell säkerhet. SIPRI:s årsbok är skriven av SIPRI:s egna forskare och av utomstående experter.

I detta häfte ges korta sammanfattningar av kapitlen i *SIPRI Yearbook 2008* och exempel på den information som finns i bokens bilagor.

Översättning av sammanfattningen till svenska: Nenne Bodell

© SIPRI 2008

Tryckt i Sverige av Elanders

INNEHÅLL

Introduktion. Uppmaning till rustningsbegränsning	2
---	---

DEL I SÄKERHET OCH KONFLIKTER

Kapitel 1. Euro-atlantisk säkerhet och dess institutioner	3
Kapitel 2. Väpnade konflikter	4
Bilaga 2C. Direkt och strukturellt våld ur ett "mänskligt säkerhetsperspektiv"	6
Kapitel 3. Planläggning och upprättande av fredsuppdrag	7
Kapitel 4. Integrering av genus i säkerhetssektorreformer i en efterkrigssituation	9

DEL II MILITÄRUTGIFTER OCH RUSTNING

Kapitel 5. Militärutgifter	10
Kapitel 6. Vapenproduktion	12
Kapitel 7. Internationella vapenöverföringar	14

DEL III ICKE-SPRIDNING, RUSTNINGSBEGRENSNING OCH NEDRUSTNING

Kapitel 8. Kärnvapenbegränsning och icke-spridning	16
Bilaga 8D. Nukleär rättsteknik	18
Kapitel 9. Kemiska och biologiska ämnen: reducering av säkerhetsrisker	19
Bilaga 9A. Internationell folkhälsodiplomati och den globala bevakningen av fågelinfluensan	20
Kapitel 10. Begränsning av konventionella vapen	21
Kapitel 11. Säkerhetsrelaterad exportkontroll	22
Bilagor	23

Introduktion. Uppmaning till rustningsbegränsning

Bates Gill

Inom de närmaste två åren kommer debatten och diskussionerna om nödvändigheten av rustningsbegränsning och nedrustning föras på en betydligt högre politisk nivå än tidigare. Detta beror på en allt bredare konsensus världen över att effektivare rustningsbegränsnings- och nedrustningsåtgärder måste vidtas. Två trender har samverkat på ett sätt som lyfter den politiska debatten om rustningsbegränsningar till en ny och intressant nivå. Den ena pekar på en ökad oro för hot mot, fördrag om och en möjlig kollaps av, existerande fördrag om rustningsbegränsning och icke-spridning och deras tolkning. Den andra visar på nya möjligheter till mer effektiva åtgärder för rustningsbegränsning, icke-spridning och nedrustning.

Ett antal orsaker gör att man nu ser utökade möjligheter till viktiga framsteg inom rustningsbegränsningen. De två ledande kärnvapenmakterna, Ryssland och USA, och deras nedrustningssträvanden och därmed relaterade förtroendeskapande åtgärder, kommer att bli särskilt viktiga. Dessa två stater bör inom den närmaste framtiden vidta flera avgörande steg. Breda och världsomfattande ansträngningar som involverar både kärnvapenstater och stater som inte har kärnvapen kommer att krävas med åtgärder som klart visar på en gemensam ståndpunkt och som överbryggat politiska meningsskiljaktigheter.

Tre varningar är på sin plats om man vill ge en mer realistisk bild av rustningsbegränsningens förutsättningar. För det första, kommer den nya amerikanska regeringens prioriteringar att spela en avgörande roll. För det andra, får inte den internationella uppmärksamheten på existerande och eventuella nya multilaterala avtal överskugga andra mekanismer som kan ge konkreta framgångar. Till sist, rustningsbegränsning och nedrustning kan inte lösa alla världens problem. För att ordet rustningsbegränsning ska få relevans måste den traditionella tolkningen av termen breddas och omfatta även ett icke-avtals- och icke-statligt synsätt på säkerhetsbyggande. Risken för onödigt och urskillningslöst våld minskas då, genom att förtroende skapas bland aktörer på det internationella, nationella och lokala planet.

Inför de överhängande hoten mot mänskligheten har företrädare för alla politiska riktningar återigen insett värdet av rustningsbegränsning. Trots att vägen framåt involverar stora hinder, kommer möjligheterna till konstruktiv framgång för rustningsbegränsning och nedrustning att öka de närmaste åren. Det ligger både i medborgares och regeringars intresse att vidta pragmatiska åtgärder.

1. Euro-atlantisk säkerhet och dess institutioner

Jean-Yves Haine, Gunilla Herolf och Zdzislaw Lachowski

2007 kännetecknades av ett fortsatt kyligt förhållande mellan de största euro-atlantiska aktörerna. De dominerande inslagen var skärpta motsättningar mellan Ryssland och övriga stater i den euro-atlantiska gemenskapen, de utmaningar som EU stod inför i fråga om sammanhållning och effektivitet samt bristen på målsättningar i det euro-atlantiska säkerhetssamarbetet. Större pragmatism präglade den amerikanska säkerhetspolitiken.

Största förändringen i säkerhetssamarbetet var Rysslands återvinna självförtroende och dess strävan att uppnå samma status som de västliga länderna. Den vinstgivande exploateringen av naturtillgångar och att man lyckats använda dem som politiskt påtryckningsmedel, har fått Ryssland att återgå till sin traditionella politik att spela ut de europeiska länderna mot varandra. Därigenom har Ryssland försökt försvaga de transatlantiska banden och återvinna inflytandet över de forna Sovjetstaterna. Samtidigt tycks Ryssland vilja upprätthålla ett samarbete med väst och verkar ovilligt att utmana det alltför mycket.

EU antog Lissabonfördraget, som till stor del är detsamma som det förkastade Europeiska konstitutionsfördraget från 2004, särskilt i fråga om utrikes- och säkerhetspolitiken. EU har emellertid inte helt återhämtat sig efter sammanbrottet av

konstitutionsfördraget, och detta har avsevärt hämmat dess program för det utvidgade europeiska grannskapet, utrikesrelationerna och den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. EU skulle nu kunna utnyttja sin stora potential genom att omsätta det nya juridiska ramverket i politisk handling. Fördragets ratifikationsprocess och meningsskiljaktigheterna kring ledarskapet m m kan emellertid komma att sluka EU:s kapacitet genom att nationella företräden och undantag istället för en verklig utrikespolitisk dagordning, återigen betonas.

Det transatlantiska samarbetets utmaningar blir alltmer globala. Konsensus och engagemang är svåra att uppnå och vidmakthålla. När man agerar tillsammans lider samarbetet ändå av självpålagda begränsningar, olika synsätt och otillräckligt inflytande. Närmandet mellan Europa och USA under 2007 var mer grundat på ett erkännande av svagheter än framhävd styrka. I USA har den politik som minskat landets inflytande och prestige, både inrikes och utrikes, till stor del övergivits till förmån för en mer realistisk syn på världspolitiken. Trots detta är USA fortfarande djupt involverat i Irak. Det kommande presidentvalet, att inget uttåg ur Irak är inom synhåll och en ekonomisk nedgång gör att USA kan bli mer inrikespolitiskt orienterat. Därför kommer huvudtemat i den euro-atlantiska gemenskapen under 2008 och 2009 att bli ”förändring”.

2. Väpnade konflikter

Ekaterina Stepanova

Större väpnade konflikter 2007

Under 2007 pågick 14 större väpnade konflikter i 13 områden i världen.

Afrika

Somalia

Amerika

Colombia

Peru

USA

Asien

Afghanistan

Indien (Kashmir)

Myanmar (Karen-staten)

Filippinerna

Filippinerna (Mindanao)

Sri Lanka (Tamil Eelam)

Europa

Ryssland (Tjetjenien)

Mellanöstern

Irak

Israel (de palestinska områdena)

Turkiet (Kurdistan)

Under de senaste tio åren har antalet större väpnade konflikter minskat som helhet, men minskningen har varit ojämnt fördelad över perioden. Stora minskningar sågs under 2002 och 2004 medan det under 2005 blev en ökning.

Tre av konflikterna under 2007 pågick inte aktivt under 2006, d v s de hade inte påbörjats eller hade färre än 25 döda: Peru, Filippinerna (Mindanao) och Somalia. Tre av konflikterna från 2006 pågick inte längre aktivt under 2007: Burundi, Sudan och Uganda.

Fyra av de 14 större väpnade konflikterna under 2007 ökade i intensitet jämfört med 2006: Sri Lanka (Tamil Eelam), Afghanistan, Myanmar (Karen-staten) och Turkiet (Kurdistan). I de senare tre fallen ökade antalet döda med mer än 50 %.

Fragmentering av det väpnade våldet, ökad mångfald av aktörer och otydliga gränser mellan olika kategorier av våld och dess utövare var de dominerande trenderna i väpnade konflikter under 2007. Dessa mönster var tydliga i några av de konflikter som hade flest döda samt i världens oroliga områden, däribland Darfur (Sudan), Irak och Pakistan.

Förändringar i den USA-ledda truppförstärkningen och i strategin mot rebellerna hade från mitten av 2007 viss stabiliserande effekt i delar av Irak, medan säkerhetssituationen som helhet förblev ostadig. En obetydlig minskning av våldet mellan olika sekteristiska grupper i några områden kan även tillskrivas en ökad tvångsförflyttning av befolkningen. På lokal nivå har militanta maktutövande grupper, allt från medborgargarden till gatugång och nätverk av smugglare, bidragit till ytterligare fragmentering av våldet.

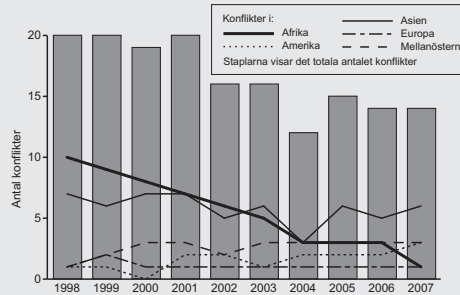
En minskning av krigshandlingar mellan regering och rebeller i Darfur bidrog inte till en förbättrad säkerhetssituation. De dominerande våldsmönstren förändrades från väpnad konfrontation mellan regering och rebeller till en komplicerad blandning av mindre intensiva, men desto fler, småkonflikter. Rebelliska, avhoppade och statsanslutna väpnade grupper bytte sida beroende på omständigheterna och deltog i

rövarliknande våldshandlingar, lokalt maktutövande och angrepp över statsgränser. Våldet mot civila fortsatte med oförminskad kraft, och antalet döda i stam- och fraktionsvåld var större än antalet döda i stider mellan regering och rebeller.

Efter sammanbrottet av eldupphöravtalet mellan regering och militanta talibanvänliga grupper i Pakistan, utbröt i de norra delarna av landet de våldsammaste striderna på flera år. Det förkom även räder in i Afghanistan, anfall på regeringstrupper och självmordsattacker. En ökad ”talibanisering” i norra Pakistan kom samtidigt som en islamistisk radikaliserings över hela landet, vilken kulminerade i belägringen av Röda Moskén i juli 2007. Överlappningen mellan lokalt, nationellt, regionalt och transnationellt politiskt och religiöst våld i Pakistan avspeglade sig i en ökad terroristaktivitet. Ett exempel är mordet på den förra premiärministern Benazir Bhutto.

Den svaga statsapparaten i alla tre konfliktområdena var en av de viktigaste faktorerna bakom den ökande fragmenteringen och det alltmer svärbemästrade väpnade våldet under 2007. För att minska våldet i svaga och konfliktbenägna stater måste prioritet ges till ansträngningar att stödja statsbyggande som sammanbinder pragmatism med lokal legitimitet. Inhemska rörelser med ett brett folkligt stöd och en omfattande social, politisk och säkerhetspolitisk dagordning kan vara de mest lämpade att uppnå detta, även om deras ideologier och program skiljer sig väsentligt från dem som hävdas av ledande internationella aktörer.

Regional fördelning och totalt antal större väpnade konflikter 1998–2007



2007 var det fjärde året i rad då ingen mellanstatlig konflikt rapporterades. Endast tre större väpnade konflikter har under hela perioden 1998–2007 ägt rum mellan stater: Eritrea–Etiopien (1998–2000), Indien–Pakistan (1998–2003) och USA och dess allierade mot Irak (2003). De återstående 30 större väpnade konflikter som finns registrerade för denna period var alla inom statliga.

Under 2007 kategoriserades fyra konflikter som internationella, d v s det fanns deltagande trupper från stater som inte var direkta parter i konflikten, men som bistod en av parterna. Detta var en ökning med en internationell konflikt (jämfört med 2006). Liksom under 2006 var alla internationella konflikter på något sätt kopplade till det USA-ledda ”globala kriget mot terrorismen”.

Trots att större väpnade konflikter är de mest intensiva och leder till flest stridsrelaterade dödsfall utgör de grovt räknat endast hälften av de statsbaserade konflikterna och omkring en fjärdedel av alla väpnade konflikter, inbegripet icke-statliga konflikter utkämpade mellan icke-statliga aktörer, vilka mestadels sker i Afrika och Asien.

Dessa uppgifter är hämtade från bilaga 2A, 'Patterns of major armed conflicts, 1998–2007', av Lotta Harbom och Peter Wallensteen från Uppsala Conflict Data Program (UCDP), och baseras på projektets databas, <<http://www.ucdp.uu.se/database/>>.

2C. Direkt och strukturellt våld ur ett ”mänskligt säkerhetsperspektiv”

Albrecht Schnabel

Mänskligt lidande på individnivå, liksom våld och konflikter på lokal, regional och internationell nivå, skulle kunna minskas betydligt om människor och samhällen kände sig säkra och skyddade från de hot som härrör från såväl direkt som strukturellt våld, d v s om de kan garanteras en basal ”mänsklig säkerhet”. Det motsatta: kränkning av basala mänskliga och samhälleliga behov leder till mänskligt lidande, social försämring, och i förlängningen till mer direkt och strukturellt våld. Detta i sin tur hämmar möjligheterna att tillgodose mänskliga behov. Enda möjligheten att bryta denna onda cirkel är att reducera eller undvika våld och på så sätt garantera mänsklig säkerhet.

Begreppet ”mänsklig säkerhet” är omdebatterat, och experter och regeringar har använt olika definitioner. ”Hot mot den mänskliga säkerheten” definieras här som hot mot människoliv och samhällen genom direkt och strukturellt våld. Detta angreppssätt kan användas både inom forskning och i praktiken. Även då hot från såväl direkt och strukturellt våld innefattas, innebär synsättet att våldet ska vara livshotande för individer och samhällen. Att enbart undvika direkt och strukturellt våld är inte tillräckligt för att alla förutsättningar för en positiv fred, och för att mänsklig säkerhet i en vidare mening ska uppnås. Begreppet ger ändå en hanterbar definition som länkar samman

säkerhet för befolkningen med nationell säkerhet, strukturellt våld med direkt våld samt ansvar för mänsklig osäkerhet med ansvar för att erbjuda mänsklig säkerhet.

Genom att välja direkt och strukturellt våld som likställda variabler för analys av mänsklig säkerhet, ges möjligheten att inrikta sig på de viktigaste hoten mot befolkningar och att förbereda marken för de mest effektivt dämpande åtgärderna. För att minska mänsklig osäkerhet krävs:

- Identifikation och analys av hot och våld mot befolkningen;
- Konstruktion av mot- och svarsåtgärder;
- Strategier som ska förhindra direkt och strukturellt våld;
- Övervakning och beräkning av hot och tillämpning av dämpande och anpassade åtgärder.

Ett systematiskt synsätt är tillämpligt vid strukturellt våld, ett våld som inte alltid är lätt att känna igen, och där identifiering av orsaker och aktörer är en utmaning. Den roll som det ökande våldet spelar för att trappa upp existerande och bidra till nya former av direkt och strukturellt våld bör dock uppmärksammas.

3. Planläggning och upprättande av fredsuppdrag

Sharon Wiharta

Fortsatt ökande efterfrågan på fredsuppdrag och växande diversifiering av uppdragens politiska, humanitära och militära karaktär samt komplexitet, kräver ett mer nyanserat synsätt på planläggningen. Detta innebär större intern koordination mellan olika departement och avdelningar och ett ökat samarbete mellan de många externa aktörerna. Under 2007 försökte FN, som en del av sin breda och långsiktiga reformstrategi "Peacekeeping 2010", att fullt ut verkställa sin *Integrated Missions Planning Process* (IMPP). IMPP syftar till att skapa en bestående, sammanhållen och enhetlig ram för planering av förarbete och övergång av FN:s insatser.

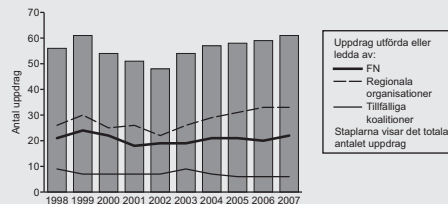
Även om det är en sammansatt process, så är planläggning före upprättandet helt nödvändig för ett framgångsrikt fredsuppdrag. Parat med en sammanhängande strategi kan planläggningen säkerställa att uppdraget har klart definierade mål och mandat och att operationen har nödvändiga mänskliga, materiella och finansiella resurser. Samlade lärdomar från tidigare fredsuppdrag i Kosovo, Liberia och Timor-Leste, visar att planläggningen måste sträcka sig bortom högkvarterbaserade processer, och innefatta ett bredare spektrum av deltagare, i synnerhet från berörda regeringar och befolkningar.

Ett av de mest anförda problemen med planläggning av uppdrag uppstår då ansvaret för ett uppdrag överförs från högkvarteret till

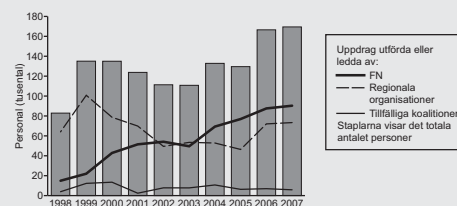
Fredsuppdrag 2007

Under 2007 pågick totalt 61 fredsuppdrag i världen, två fler än under 2006 och det största antalet sedan 1999. Detta är en ökning sedan 2002 då det pågick 48 uppdrag. De kända kostnaderna för uppdragen har också fortsatt att öka under 2007, och antalet personer som deltog i uppdragen nådde rekordnivån 169 467.

Antalet fredsuppdrag 1998–2007



Deltagande personal i fredsuppdrag 1998–2007



Anm: Siffrorna för 1998 innefattar inte civil personal i FN:s uppdrag.

Antalet personer som deltog i fredsuppdrag under 2007 var 2,5 % högre än under 2006 och 60 % högre än 2003. Av deltagande personal var 150 651 soldater och 18 816 civil personal. FN var fortsatt den enskilt största aktören med 22 fredsuppdrag (det största antalet uppdrag sedan 2000) och med 90 305 deltagande personal under 2007. År

2007 innebar ett nytt rekord för antalet deltagande länder: 119 länder bidrog med trupp, militära observatörer eller polis. NATO deltog i tre uppdrag och hade det näst högsta antalet personer, 57 930. Afrikanska unionen (AU) hade 7 371 deltagande personer i tre uppdrag. Dessa tre organisationer ökade sin personal i fredsuppdragen under 2007. EU däremot deltog med 5 900 färre personer 2007 än under 2006.

Regional fördelning av antalet fredsuppdrag och personal 2007

	Antal uppdrag	Totalt antal personer
Afrika	18	69 355
Amerika	3	9 406
Asien	10	46 019
Europa	20	27 018
Mellanöstern	10	17 689
Världen totalt	61	169 467

De flesta fredsuppdragen i Europa utfördes av regionala organisationer och allianser, i huvudsak Organisationen för säkerhet and samarbete i Europa (OSSE). FN är fortsatt den största aktören i Afrika med 10 uppdrag, vilket är det högsta antalet FN-ledda fredsuppdrag i en och samma region. I dessa uppdrag deltar 58 076 personer, vilket utgör 85 % av all personal i regionen.

Under 2007 deltog 41 % av all personal i uppdrag i Afrika. Ytterligare 27 % deltog i Asien, den största delen av dessa var de 41 741 soldater som deltog i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan (ISAF).

Dessa uppgifter är hämtade från bilaga 3A, 'Multilateral peace operations in 2007', av Kirsten Soder, och baseras på SIPRI Multilateral Peace Missions Database, <<http://www.sipri.org/contents/conflict/database-Intro/>>.

fältet. Det beror på att de som är inblandade i planeringsprocessen mycket sällan är samma personer som sedan ska utföra uppdraget. *United Nations–African Union Mission in Darfur* (UNAMID), som särskiljer sig genom sin långa förberedelse- och planeringsperiod, har dock visat att även ett välplanerat uppdrag kan drabbas av svårigheter vid fullföljandet.

Exemplen med UNAMID, Tchadinsatsen (*UN Mission in the Central African Republic and Chad*, MINURCAT) och EU:s militära uppdrag i Tchad och Centralafrikanska republiken (EUFOR Tchad/RCA), visar på att inhemskt deltagande i planläggningen före ett uppdrag inte kan vara obegränsat. Det kan vara så att en öppen planlägningsprocess som omfattar principen om "lokal äganderätt" kan underminera det faktiska verkställandet av fredsuppdraget. En inkluderande planlägningsprocess för med sig att det underförstått finns förutsättningar för att vinna fördelar. Både FN och EU har gjort förändringar i sina planlägningsprocesser med hänsyn till nödvändigheten av att få ett bifall från värdlandet. Dessa förändringar överensstämmer emellertid varken med behoven i den speciella situationen, eller tar i beaktande kraven från civilbefolkningen.

4. Integrering av genus i säkerhetssektorreformer i en efterkrigssituation

Megan Bastick

Säkerhetssektorreform (SSR) är en väsentlig del av fredsbyggande efter en konflikt för att förhindra att nya konflikter återuppstår, för att öka den allmänna säkerheten och för att skapa förutsättningar för återuppbyggnad och utveckling. Betydelsen av kvinnors deltagande samt jämlikhet mellan könen i fredsbyggande erkänns av många regeringar, FN och givarorganisationer. Emellertid är ansträngningarna att uppnå detta ofta planerade och utförda oberoende av varandra. Detta får till resultat att SSR misslyckas dels med att involvera kvinnor och dels att inrikta sig på säkerhetsbehovet för befolkningen i stort.

Efterkrigs-SSR har haft flera olika angreppssätt för att lyfta fram genusfrågor.

- I Afghanistan, Kosovo och Liberia har åtgärder för att rekrytera och behålla redan involverade kvinnor samt att få säkerhetsinstitutioner att visa ett större intresse för genusfrågor, mött motstånd men också lett till positiva resultat.
- I Peru, Sierra Leone och Timor- Leste har sannings- och försoningskommissioner innehållit mekanismer för att lyfta fram erfarenheter och rättsbehov hos kvinnor.
- Kvinnliga rwandiska parlamentsledamöter har stärkt SSR genom att förenas över partigränser och folkgrupper för

arbete med frågor om kvinnors säkerhet.

- I Liberia och Sierra Leone har nedrustnings-, demobiliserings- och återintegreringsarbete bidragit till att utveckla dels handlingsplaner som garanterar att kvinnor och flickor inte utesluts och dels tillgodoser mäns och pojkars behov.
- I Liberia och Sydafrika har kvinnorrättsorganisationer varit en viktig del i att länka samman SSR med lokala säkerhets- och rättsfrågor.

Begreppet ”gender mainstreaming” innebär att man genom att under hela processen bedömer den inverkan SSR-aktiviteter har på kvinnor, män, pojkar och flickor. Därefter måste åtgärder följa som garanterar att båda könen deltar och finns representerade i SSR-processerna.

Kvinnors deltagande i säkerhetsarbete i efterkrigs-situationer är väsentligt för att skapa lämpliga, hållbara och rimliga strukturer som kan tillfredsställa både kvinnors och mäns säkerhetsbehov.

”Övergångsrättvisa” och rättsreformer har förbättrats när det gäller att behandla könsfrågor. Tillfälliga brottmålsdomstolar har prioriterat åtal om sexuellt våld.

SSR har mycket att vinna på att integrera genusfrågor. Externa aktörer kan uppmuntra och stödja utvecklingen, men initiativ måste tas av lokala aktörer.

5. Militärutgifter

Petter Stålenheim, Catalina Perdomo och Elisabeth Sköns

Militärutgifter 2007

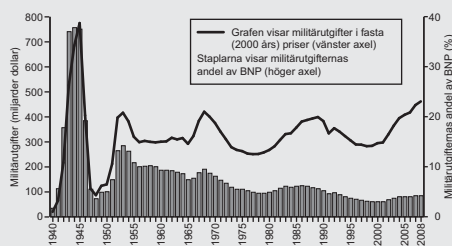
Militärutgifter fördelade på region och inkomstgrupper under 2007

	Militär- utgifter 2007 (miljarder dollar)	Förändring 1998– 2007 (%)
Världen totalt	1 339	+45
Afrika	18.5	+51
Amerika	640	+63
Asien och Oceanien	219	+52
Europa	370	+16
Mellanöstern	91.5	+62
Låginkomstländer	41.9	
Länder med låg mellaninkomst	152	
Länder med hög mellaninkomst	107	
Höginkomstländer	1 039	

Militärutgifterna är angivna i löpande priser.
Förändringarna är beräknade på utgifter i fasta (2005 års) priser och växelkurs.

USA har de ojämförligt högsta militärutgifterna. De är nu högre än något annat år sedan andra världskriget.

Trender för de amerikanska militärutgifterna 1940–2008



Världens militärutgifter under 2007 uppskattas till 1 339 miljarder dollar, en ökning i reella termer med 6 % sedan 2006 och med 45 % sedan 1998. Det motsvarar 2,5 % av världens samlade bruttonationalprodukten (BNP) eller 202 dollar per capita.

Östeuropa är den region som haft den största ökningen av militärutgifterna under tioårsperioden 1998–2007, en ökning med 162 %. Det är också den region som hade den största ökningen under 2007, 15 %. Ryssland som hade en ökning med 13 % av militärutgifterna under 2007, stod för 86 % av den totala ökningen i regionen. Andra regioner med en ökningstakt på över 50 % över en tioårsperiod är Nordamerika (65 %), Mellanöstern (62 %), Sydasiens (57 %), Afrika och Ostasien (båda med 51 %). De regioner som haft den lägsta ökningen av militärutgifterna under de senaste tio åren är Västeuropa (6 %) och Centralamerika (14 %).

USA:s militärutgifter utgjorde 45 % av världens samlade utgifter under 2007. Därefter följde Frankrike, Japan, Kina och Storbritannien med 4–5 % vardera. Sedan 2001 har de amerikanska militärutgifterna ökat med 59 % i reella termer, till stor del beroende på kostnaderna för de militära operationerna i Afghanistan och Irak, men också på ökningar av de ordinarie försvarsanslagen. 2007 nådde de amerikanska militärutgifterna den högsta

nivån sedan andra världskriget, men till följd av tillväxten i den amerikanska ekonomin och dess totala statsutgifter var den ekonomiska och finansiella bördan av militärutgifterna, dvs deras andel av BNP och av de totala statsutgifterna, lägre än vid tidigare toppnivåer under efterkrigstiden.

Kina har tredubblat sina militärutgifter i reella termer under den senaste tioårsperioden. Beroende på Kinas snabba ekonomiska tillväxt är emellertid den ekonomiska bördan av militärutgifterna fortfarande måttliga 2,1 % av BNP.

I Sydkaukasien (Armenien, Azerbajdzjan och Georgien) stiger militärutgifterna snabbt, mycket beroende på regionens tre ”frusna” konflikter och inblandningen av externa aktörer. Ökningarna har möjliggjorts av ett ekonomiskt uppsving som härrör från olje- och naturgasinkomster.

Antalet stater som ökade sina militärutgifter under 2007 var större än under de närmast föregående åren. Bland de faktorer som driver på militärutgifterna finns ländernas utrikespolitiska mål, faktiska och upplevda hot, väpnade konflikter samt viljan att bidra till multilaterala fredsbevarande uppdrag, kombinerat med ökade ekonomiska resurser.

Internationella jämförelser av militärutgifter är problematiska. SIPRI använder marknadskurser för sina analyser av militärutgifter. Tabellen visar de 15 länder som hade de största militärutgifterna i fasta (2005 års) priser och marknadsväxelkurser.

De 15 länderna med högsta militärutgifterna under 2007

Rang- ordning	Land	Militär- utgifter (miljarder dollar)	Andel (%) av världens totala militär- utgifter
1	USA	547	45
2	Stor- britannien	59.7	5
3	Kina	58.3	5
4	Frankrike	53.6	4
5	Japan	43.6	4
6	Tyskland	36.9	3
7	Ryssland	35.4	3
8	Saudi- arabien	33.8	3
9	Italien	33.1	3
10	Indien	24.2	2
11	Sydkorea	22.6	2
12	Brasilien	15.3	1
13	Kanada	15.2	1
14	Australien	15.1	1
15	Spanien	14.6	1

Militärutgifterna är beräknade i fasta (2005 års) priser och växelkurser

Dessa uppgifter är hämtade från kapitel 5 och bilaga 5A, 'Tables of military expenditure', av Petter Stålenheim, Jan Grebe, Catalina Perdomo och Elisabeth Sköns och baseras på SIPRI Military Expenditure Database, <http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_database1.html>.

6. Vapenproduktion

Sam Perlo-Freeman och Elisabeth Sköns

SIPRI Top 100

SIPRI Top 100 är en lista över de 100 största vapenproducerande företagen i världen (undantaget Kina), rangordnade efter deras vapenförsäljning. De 10 företagen med den största vapenförsäljningen under 2006 redovisas nedan.

De 10 största vapenproducerande företagen 2006

Rang- ordning	Företag (land)	Vapen- försälj- ning 2006 (miljoner dollar)	Vinst 2006 (miljoner dollar)
1	Boeing (USA)	30 690	2 215
2	Lockheed Martin (USA)	28 120	2 529
3	BAE Systems (Stor- britannien)	24 060	1 189
4	Northrop Grumman (USA)	23 650	1 542
5	Raytheon (USA)	19 530	1 283
6	General Dynamics (USA)	18 770	1 856
7	EADS (Västeuropa)	12 600	124
8	L-3 Communi- cations (USA)	9 980	526
9	Finmeccanica (Italien)	8 990	1 280
10	Thales (Frankrike)	8 240	487

Tolv nya företag kom in på SIPRI Top 100 under 2006, sex av dem för första gången. Amerikanska företag dominerar listan, både till antal och finansiellt, medan västeuropeiska företag kommer på andra plats.

Världens totala vapenproduktion ökar. Vapenförsäljningen från de 100 största vapenproducerande företagen (SIPRI Top 100), Kina undantaget, uppskattas till 315 miljarder dollar under 2006, en ökning med 9 % i nominella termer och med 5 % i reella termer jämfört med 2005. Fyrtioen amerikanska företag stod för 63 % av denna totala vapenförsäljning, medan 34 västeuropeiska företag stod för 29 %. Den största ökningen skedde i företag specialiserade på pansarfordon (på grund av ökad efterfrågan från USA för användning i kriget i Irak) samt i företag inom växande sektorer som militära tjänster och högteknologisk elektronik och kommunikation. Ryska företag, främst inom flyg- och luftförsvarsindustrin ökade också sin vapenförsäljning betydligt under 2006.

Koncentrationen inom vapenindustrin fortsatte under 2007. Femtiotvå företagsförvärv genomfördes inom nordamerikansk och västeuropeisk vapenindustri. Tre av dessa var inom-europeiska internationella förvärv och 16 var transatlantiska. Merparten av de transatlantiska uppköpen var mellan amerikanska och brittiska företag. De flesta förvärven gällde tjänsteproducerande företag och företag som tillverkar delsystem, speciellt inom sektorerna elektronik och flygsystem. Sju av företagsförvärven hade ett värde högre än en miljard dollar. Fyra av dessa var inhemska amerikanska

förvärv, två var brittiska förvärv av amerikanska företag och ett var ett amerikanskt förvärv av ett brittiskt företag.

I Västeuropa skedde under 2007 en konsolidering av den marina industrin i Frankrike och Storbritannien, i båda fallen aktivt uppmuntrad av regeringarna. I Frankrike övertog den statsägda franska fartygstillverkaren *DCN* den marina verksamheten från *Thales* i en affär värd 714 miljoner dollar. I Storbritannien beslutade *BAE Systems* och *VT Group* att göra en sammanslagning av sina verksamheter inom fartygstillverkning och underhållstjänster i ett joint venture-företag.

Inom EU fortsatte processen för att främja ökad integration inom vapenindustrin och vapenmarknaden. Styrelsen för den Europeiska försvarsbyrån antog två strategidokument under 2007, ett rörande uppbyggnad av en europeisk försvarsteknologisk och industriell bas och ett för främjande av militär forskning och teknologi. EU-kommissionen föreslog två direktiv, ett för att främja vapenanskaffning över gränserna inom EU och ett om liberalisering av reglerna för vapenhandel inom EU.

Konsolideringen inom den ryska vapenindustrin till stora statsägda konglomerat fortsatte under 2007. *United Aircraft Corporation*, i vilket det mesta av Rysslands militära och civila flygindustri koncentrerats, inledde sin verksamhet och två nya konglomerat skapades: *United Shipbuilding Corporation*, som konsoliderar fartygstillverkningen, och *Rostekhnologii*, som är en sammanslagning av den statliga vapenexportbyrån *Rosoboronexport* och ett antal producenter av militära och civila produkter.

De 100 största vapenproducerande företagen under 2006: vapenförsäljningens regionala och nationella fördelning

Region/land	Antal företag	Vapenförsäljning 2006 (miljarder dollar)
USA	41	200.2
Västeuropa	34	92.1
Ryssland	8	6.1
Japan	4	5.2
Israel	4	4.6
Indien	3	3.5
Sydkorea	3	1.8
Singapore	1	0.9
Australien	1	0.5
Kanada	1	0.5
Totalt	100	315.3

Siffrorna anger vapenförsäljningen enligt lokalisering av företagens huvudkontor, inklusive utländska dotterbolag, vilket innebär att de inte alltid avspeglar den faktiska produktionen i respektive land eller region.

De största företagsförvärven inom västeuropeisk och nordamerikansk vapenindustri under 2007

Uppköpande företag	Uppköpt företag	Affärens värde (miljoner dollar)
General Electric	Smiths Aerospace	4 800
BAE Systems	Armor Holdings	4 532
URS Corporation	Washington Group Intl	3 100
Carlyle Group	ARINC	. .
ITT Corporation	EDO Corporation	1 700
Meggitt	K&F Industries	1 300
Veritas Capital	Aeroflex	1 300
Textron	United Industrial Corporation	1 100

Dessa uppgifter är hämtade från kapitel 6, bilaga 6A, 'The SIPRI Top 100 arms producing companies, 2006', av Sam Perlo-Freeman tillsammans med SIPRI Arms Industry Network samt från bilaga 6B, 'Major arms industry acquisitions, 2007', av Sam Perlo-Freeman, och är baserade på SIPRI Arms Industry Database samt projektets forskningsarkiv.

7. Internationella vapenöverföringar

Paul Holtom, Mark Bromley och Pieter D. Wezeman

Exportörer och importörer av större konventionella vapen 2007

De fem största exportörerna av större konventionella vapen och deras mottagare 2003–2007

Exportör	Andel av världens export (%)	Största importör (andel av leverantörens export i %)
USA	31	Syd Korea (12), Israel (12), Förenade Arabemiraten (9), Grekland (8)
Ryssland	25	Kina (45), Indien (22), Venezuela (5), Algeriet (4)
Tyskland	10	Turkiet (15), Grekland (14), Sydafrika (12), Australien (9)
Frankrike	9	Förenade Arabemiraten (41), Grekland (12), Saudiarabien (9), Singapore (7)
Storbritannien	4	USA (17), Rumänien (9), Chile (9), Indien (8)

De fem största importörerna av större konventionella vapen 2003–2007

Importör	Andel av världens import (%)
Kina	12
Indien	8
Förenade Arabemiraten	7
Grekland	6
Syd Korea	5

De fem största leverantörerna av större konventionella vapen, Frankrike, Ryssland, Storbritannien, Tyskland och USA, stod för cirka 80 % av alla registrerade överföringar under perioden 2003–2007. Dessa fem länder kommer med stor sannolikhet att även fortsättningsvis stå för en mycket stor del av de internationella vapenöverföringarna, men under 2007 fanns farhågor för utvecklingen av fransk och rysk export av större konventionella vapen.

Asien, Europa och Mellanöstern var fortsatt de största mottagarregionerna under perioden 2003–2007. De stater som importerade mest vapen var Kina, Indien, Förenade Arabemiraten, Grekland och Syd Korea. Genom minskade leveranser till och färre beställningar av Kina såg man under 2007 emellertid de första tecknen på en möjlig förändring. De länder som levererar mest vapen till Asien och Mellanöstern kommer fortsatt att tävla om beställningar till regionerna, där Libyen och Saudiarabien med stor sannolikhet åter kommer att bli stora importörer av vapen.

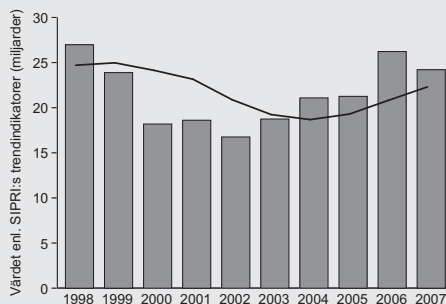
SIPRI:s siffror visar att volymen av internationella vapenöverföringar till Sydamerika under perioden 2003–2007 var 47 % större än under perioden 1998–2002. Trots en del braskande tidningsrubriker och vissa tecken på ett konkurrensbetonat beteende (t ex arten av och tidpunkten

för Brasiliens, Colombias och Venezuelas vapenköp), verkar det inte troligt att Sydamerika skulle vara inne i det som brukar definieras som en upprustningsperiod. Inköpen har motiverats av försök till utbyte eller uppgradering av befintlig militär materiel för att behålla existerande militär styrka, eller försök att svara upp till i första hand inhemska säkerhetshot. Inköp har också gjorts för att befästa banden till regeringarna i leverantörsländerna, för att stärka den inhemska vapenindustrin, eller för att stötta den regionala eller internationella profilen.

Av flera anledningar tillmötesgår vapenleverantörerna de krav på vapen som konflikter skapar. Man vill få politiskt och ekonomiskt inflytande, eller ser vapnen som en ersättning för en extern aktörs direkta inblandning, och man följer de starka ekonomiska drivkrafterna som finns för att sälja vapen. Internationella vapenöverföringar till konfliktområden i Afghanistan och Sudan visar ett antal besläktade tendenser. För det första har de vapenembargon som FN infört mot beväpnade icke-statliga aktörer hittills inte varit ett hinder för att skaffa vapen. För det andra har större vapenleverantörer visat sitt stöd för regeringar i konfliktområden genom att direkt förse dem med vapen. För det tredje har internationellt sanktionerade fredsuppdrag ofta haft problem att skaffa lämpliga vapen och militär utrustning.

Medan volymen av överföringar av större konventionella vapen under perioden 2003–2007 fortsatt ökade jämfört med perioden 2000–2004, var den volym som överfördes under 2007 8 % mindre än under 2006.

Trenden för överföringar av större konventionella vapen 1998–2007



Staplarna visar total volym per år. Kurvan visar genomsnittet under femårsperioder; punkterna satta sista året i varje period. Värdet enligt SIPRI:s trendindikatorer mäter volymen av vapenöverföringarna.

Det är inte möjligt att ge de internationella vapenöverföringarna ett exakt ekonomiskt värde. Genom att lägga samman ekonomisk information från de största exportörerna kan man emellertid göra en uppskattning. Det uppskattade ekonomiska värdet av internationella vapenöverföringar under 2006 uppgår till 45,6 miljarder dollar, vilket utgör 0,4 % av världshandeln.

Det ekonomiska värdet av internationell vapenexport enligt nationella regerings- och industrikällor

Världen totalt	45 628
USA	14 008
Ryssland	6 500
Frankrike	5 061
Storbritannien	3 792
Israel	3 000

Värdet anges i miljoner dollar i fasta (2006 års) priser.

Dessa uppgifter är hämtade från kapitel 7, bilaga 7A, 'The suppliers and recipients of major conventional weapons', av SIPRI:s Arms Transfers Project, samt från bilaga 7B, 'The financial value of the arms trade', av Mark Bromley, och baseras på siffror från SIPRI Arms Transfers Database, <<http://armstrade.sipri.org/>>.

8. Kärnvapenbegränsning och icke-spridning

Shannon N. Kile

Världens kärnvapenstyrkor 2008

I början av 2008 förfogade åtta kärnvapenstater över närmare 10 200 operativa kärnvapen. Flera tusen av dessa vapen hålls i högsta beredskap, färdiga att avfyra med några minuters varsel. Om samtliga kärnsstridsspetsar räknas in, operativa stridsspetsar, inklusive stridsspetsar i reserv och lager samt de stridsspetsar som är avsedda att demonteras, förfogar dessa stater över totalt mer än 25 000 stridsspetsar.

Världens kärnvapenstyrkor januari 2008

Land	Strategiska stridsspetsar	Icke-strategiska stridsspetsar	Totalt antal utplacerade stridsspetsar
USA	3 575	500	4 075
Ryssland	3 113	2 076	5 189
Storbritannien	185	–	185
Frankrike	348	–	348
Kina	161	15	176
Indien	–	–	60–70
Pakistan	–	–	60
Israel	–	–	80
Totalt			10 183

Alla siffror är ungefärliga

De fem kärnvapenstaterna (definierade enligt 1968 års Icke-spridningsfördrag), Frankrike, Kina, Ryssland, Storbritannien och USA var under 2007 alla i färd med att placera ut nya kärnvapen eller uttalade sin avsikt att göra detta. Indien och Pakistan, vilka tillsammans med Israel, de facto är kärnvapenstater, utanför Icke-spridningsfördraget, fortsatte att utveckla nya missilsystem med förmåga att bära kärnvapen. Nordkorea hävdade 2005 att man hade utvecklat kärnvapen och utförde

Under 2007 var Irans nukleära program fortfarande en internationell tvistefråga. Iran gick vidare med installationerna av gascentrifuger vid sin testfabrik för anrikning av uran i Natanz. Detta ledde till att FN:s Säkerhetsråd antog resolution 1747, som kräver att Iran upphör med alla anriknings- och uppberedningsrelaterade aktiviteter. Resolutionen inför också ytterligare sanktioner mot landet.

I augusti godkände Iran och det Internationella atomenergiorganet (IAEA) slutgiltigt en plan som syftade till att lösa de återstående frågorna om Irans uppfyllande av IAEA:s regler för kärnämneskontroll, och som satte en tidsgräns för slutförandet av IAEA:s undersökning av Irans tidigare nukleära aktiviteter. Tvisten fortsatte dock om anklagelserna att Iran utfört oredovisad forskning om kärnvapen. I december släpptes i USA en sammanfattning av en tidigare hemligstämplad rapport, *National Intelligence Estimate*, där det med ”stor säkerhet” fastslogs att Iran gjort ett uppehåll i sitt kärnvapenprogram under hösten 2003, och att det därefter inte återupptagits.

Vid sexpartssamtalen mellan Japan, Kina, Nordkorea, Ryssland, Sydkorea och USA i februari 2007 kom man överens om en handlingsplan där Nordkorea, i utbyte mot hjälp med energiförsörjning och andra ekonomiska och politiska fördelar, skulle som ett steg mot ”en slutgiltig

demontering”, stänga sina nukleära anläggningar i Yongbyon. I oktober 2007 slöts ett avtal om verkställandet av handlingsplanen med en tidsgräns satt till årsskiftet. Enligt detta avtal skulle Nordkorea göra sina nukleära anläggningar obrukbara och tillhandahålla en fullständig redogörelse för sitt nukleära program och tidigare aktiviteter. Nordkorea uppfyllde dock inte åtagandet fullt ut före överenskommets datum. Två tvistefrågor berördes inte i den nordkoreanska redogörelsen, nämligen hur mycket plutonium landet har separerat, och om otillåten anrikning av uran förekommit.

Indien och USA offentliggjorde ett utkast till ett avtal som specificerar reglerna för ett återupptagande av ländernas handel med nukleärt material och nukleär teknik, angivna i det indisk-amerikanska *Civil Nuclear Cooperation Initiative* (CNCI) från 2005. Avtalsutkastet kritiserades i USA för att det stred mot de villkor som syftade till att försäkra att CNCI överensstämmer med amerikanska icke-spridningsregler och annan lagstiftning, som infördes av den amerikanska kongressen 2006. Politiskt mötte förslaget fortsatt starkt motstånd i Indien.

Nedrustningskonferensen (CD) i Genève misslyckades återigen med att återuppta de sedan länge uppskjutna förhandlingarna om ett avtal som förbjuder tillverkningen av klyvbart material för vapenändamål. CD var fortfarande oförmöget att anta ett arbetsprogram p g a oenigheten om det ska inrättas förhandlingskommittéer även för andra frågor på agendan. Flera stater visar alltså liten entusiasm för att införa ett förbud mot att tillverka klyvbart material för vapenändamål, åtminstone på kort sikt.

2006 ett underjordiskt kärnvapenprov. Det finns emellertid inte någon offentlig information som kan bekräfta att Nordkorea har utvecklat kärnvapen.

Världens totala lager av höganrikat uran uppgick 2007 till ca 1 370 ton (undantaget 346 ton som ska smältas ner). De militära lagren av separerat plutonium uppgick till totalt ca 228–282 ton och de civila lagren till 244,9 ton.

USA fortsätter ett stort antal program för ett aktivt försvar mot upplevda hot från ballistiska missiler, inklusive missiler som eventuellt kan tänkas bära kärnstridspetsar.

Anslagen till den amerikanska missilförsvarsbyrån (MDA) för budgetåren 2003–13

År	Anslag
2003	6 714
2004	7 674
2005	9 169
2006	7 695
2007	9 388
2008	8 899
2008–13 ^a	56 666

Siffrorna visar de begärda anslagen i miljoner dollar i löpande priser. Åren är budgetår (1 oktober–30 september). Siffrorna inkluderar inte *Defense-Wide Resources* anslag för missilförsvarsprogram.

^a Detta är en uppskattad siffra

År 2007 uppskattade den amerikanska riksrevisionen (*Government Accountability Office*, GAO) att USA hade lagt ner 107 miljarder dollar på missilförsvar sedan mitten av 1980-talet.

Dessa uppgifter är hämtade från bilaga 8A, 'World nuclear forces, 2008', av Shannon N. Kile, Vitaly Fedchenko och Hans M. Kristensen, från bilaga 8B, 'Global stocks of fissile materials, 2007', av Harold Feiveson, Alexander Glaser, Zia Mian och Frank Von Hippel, *International Panel on Fissile Materials*, vid Princetons universitet, samt från bilaga 8C, 'A survey of US ballistic missile defence programmes', av Shannon N. Kile.

8D. Nukleär rättsteknik

Vitaly Fedchenko

Många internationella avtal och nationella lagar kräver mekanismer för verifiering. Många mekanismer är beroende av teknologiska lösningar och stimulerar därigenom utvecklingen av bättre tekniska metoder för kontroll. Nukleär rättsteknik är en helt ny vetenskaplig gren som har direkta användningsområden inom verifiering av avtal och brottsbekämpning. Nukleär rättsteknik definieras som ”analys av prov från nukleära eller radioaktiva material som tillsammans med annan tillgänglig information kan bevisa provmaterialets ursprung och historia”.

Nukleär rättsteknik utvecklades för första gången under andra världskriget, när USA samlade in luft- och vattenprover i närheten av påstådda tyska reaktorer för att fastställa om plutonium producerades där. Tekniken användes rutinmässigt vid verifieringen av de amerikansk-ryska bilaterala nedrustningsfördragen. Genom att fenomen som smuggling av nukleära och radioaktiva material dök upp i början av 1990-talet, har nukleär rättsteknik börjat användas vid undersökningen av många enskilda fall. Teknologiska framsteg har gjort att nukleär rättsteknik med stor framgång kunnat användas vid verifiering av att ett land uppfyller sina åtaganden i samband med IAEA:s kärnämneskontroller. Ett exempel är insamlandet av miljöprover

från uppberedningsanläggningen i Yongbyon i Nordkorea under 1992, vilka visade att Nordkorea inte deklarerat all aktivitet i samband med plutoniumseparering. Analys av liknande prover insamlade i Iran under 2003 gav tydliga belägg för oredovisad urananrikning och hjälpte till att avslöja det hemliga nätverk, lett av Abdul Qadeer Khan, som bedrev handel med kärnteknologi.

Utvecklingen av verifieringsmekanismer till 1996 års Fördrag om fullständigt förbud mot kärnsprängningar (CTBT) har visat, att användning av nukleär rättsteknik kan spela en viktig roll för en definition av den nukleära arten av en sprängning och för fastställande av sprängladdningens huvudsakliga beståndsdelar. Samma teknologier kommer att bli viktiga för bestämning av en kärnladdning, om en sådan skulle användas vid en terroristattack. Nukleär rättsteknik kommer också att vara tillämplig vid verifiering av det föreslagna avtalet som ska förbjuda tillverkningen av klyvbart material för vapenändamål (FMCT), eftersom tekniken kan bestämma ”åldern” på kärnämnet (dvs den tid som förflutit sedan sista reningen), och därigenom se om det producerats före ett specifikt datum.

Hur mycket information som kan erhållas genom användning av nukleär rättsteknik beror på tillgången till relevanta platser och prover, något som ofta begränsas av juridisk eller politisk hänsyn.

9. Kemiska och biologiska ämnen: reducering av säkerhetsrisker

John Hart och Peter Clevestig

Förhindrande av och försvarsåtgärder mot kemisk och biologisk krigföring omfattar flera olika scenarier och hotbilder. Aktörer i periferin av försöken att förbjuda B- och C-vapen, som t ex de som sörjer för folkhälsan, medverkar numer på ett rutinmässigt sätt i hotbilds- och riskanalyser. Det nya området mikrobiell rättsteknik är integrerat i beredskapsplanering och brottsbekämpning.

Av de ca 71 000 ton substanser som deklarerats av parterna till 1993 års C-vapenkonvention, hade ca 26 000 ton bevisligen blivit förstörda i december 2007. Tolv stater hade deklarerat 65 fabriker för kemiska vapen. Av dessa hade 42 blivit förstörda och 19 omställda till fredlig produktion, tillåten enligt C-vapenkonventionen.

Den tillfälliga tremannagruppen *Implementation Support Unit*, som tillsattes av den sjätte översynskonferensen av 1972 års B-vapenkonvention, inledde sitt arbete i augusti 2007. Gruppen tar emot och distribuerar det utbyte av politiskt bindande information som ska tjäna som förtroendeskapande åtgärder bland konventionens parter. Under 2007 framställde gruppen en cd-rom som innehåller alla rapporter om förtroendeskapande åtgärder från perioden 1987–2007.

FN:s Övervaknings-, verifierings- och inspektionskommission i Irak (UNMOVIC) upplöstes under 2007. En irakisk domstol dömde Ali Hassan al-Majid ("Kemiske Ali")

för hans inblandning i 1988 års attacker med kemiska vapen mot den kurdiska befolkningen i norra Irak.

I Irak förekom under 2007 en serie klorgasattacker som skadade och dödade många människor. Användning av kemikalier tillsammans med konventionella sprängämnen bidrog till farhågor att rebellernas tekniker skulle kunna bli mer raffinerade.

I USA diskuterades användningen av klorgas vid rening av kommunala vattentäcker och om klor skulle kunna ersättas med andra kemikalier.

Misslyckanden med bioförsvar och biosäkerhet, även vid anläggningar där graden av medvetenhet och iakttagande av regler borde vara hög, fick stor publicitet under 2007. Ett exempel på detta var det utbrott av mul- och klövsjuka som upptäcktes på en gård nära Pirbright i Storbritannien.

Om det internationella förbudet mot kemiska och biologiska vapen ska bestå och stärkas, måste forskning som överbryggat klyftan mellan politiska och tekniska frågor fortgå och:

- analysera hur teknologier och utrustning med dubbla användningsområden i praktiken handhas samt
- underlätta förståelsen av informationens ursprung och användning

9A. Internationell folkhälsodiplomati och den globala bevakningen av fågelinfluensan

Bernice Raveché

Influensa har orsakat några av de mest förödande epidemierna i mänsklighetens historia, och experterna är eniga om att en ny influensapandemi står för dörren. Fågelinfluensa, en variant av H5N1-viruset, är sannolikt nästa virusart som kommer att skapa en global pandemi.

Globaliseringen har mångdubblat mängden och karaktären av flöden av människor och varor över världen. Om man tar i beaktande den dolda kraft som ligger i globaliseringen när det gäller att orsaka eller förvärra folkhälsoproblem i olika delar av världen, kommer sannolikt Världshälsoorganisationen (WHO), att spela en viktig roll i framtida kollektiva insatser att bygga upp säkerheten i samhället. WHO:s ansvar för global hälsa håller på att förändras, vilket det förändrade internationella hälsoreglementet (IHR), som antogs 2005 och började användas i juni 2007, visar. Eftersom IHR under en lång tid varit ineffektivt, reviderades det genom ett juridiskt ramverk som ger WHO den oomstridda legala auktoriteten över världsomspännande sjukdomsövervakning och medlemsstaternas rapporteringskrav. Det nya reglementet har fått betydelsefulla konsekvenser för de åtgärder som länder förväntas vidta vid fall av SARS (svår akut respiratorisk sjukdom) och H5N1.

Indonesien är för närvarande den ”heta zonen” när det gäller ett utbrott av H5N1 hos både människor och fjäderfä, men på grund av en ojämlig fördelning av influensavaccin, speciellt vaccin gjort av virusprov insamlade i Indonesien, undanhöll den indonesiska regeringen WHO prov. Indonesien hävdade att de måste ge sitt godkännande innan ett vaccin gjort på prov funna i landet kunde utvecklas, och att ett rabatterat pris skulle förhandlas fram för de länder där H5N1-viruset är endemiskt. Detta innebär ett brott mot det reviderade hälsoreglementet. I början av 2008 fick emellertid Indonesien försäkringar om att dess rätt till vaccin framställt av prov från fågelinfluensa skulle erkännas, och landet skickade 12 prov till WHO.

Det reviderade IHR visar på såväl ett paradigmskifte i globala hälsofrågor som WHO:s förändrade roll. Framtiden kommer att utvisa om WHO kan bibehålla sin opartiskhet och neutralitet under införandet av det reviderade IHR. Om inte WHO kan agera trovärdigt, vare sig gentemot utvecklingsländer eller i-länder, kommer det att förlora sin plats som ledande världshälsoorganisation, och världshälsofrågor kommer än mer att styras av enskilda länders utrikespolitik.

10. Begränsning av konventionella vapen

Zdzislaw Lachowski

Den största utmaningen hittills för 1990 års Fördrag om konventionella styrkor i Europa (CFE-fördraget) kom under 2007, då Ryssland på obestämd tid drog sig ur fördraget. Den ryska politiken i fråga om fördraget, visar snarare på de vitt skilda åsikterna i politiska och militära frågor bland medlemmarna inom OSSE än på en konflikt i verklig mening. Rysslands särskiljande av de juridiska nedrustningsskyldigheter och de politiska åtagandena från 1999 års möte i Istanbul gör att man inte är överens med övriga CFE-stater, vilka anser att CFE-processen ska ses som en helhet. Staterna i väst har något sent insett att man måste ta Rysslands svårigheter med CFE-processen på större allvar. Rysslands nuvarande uppträdande och dess brott mot fördragets trupprestriktioner på flankerna, gör emellertid att förutsättningarna för en snabb lösning är osannolik. Dessutom är både NATO:s medlemsstater och stater som överväger att ansluta sig till 1999 års Avtal om anpassning av 1990 års CFE-fördrag, ovilliga att skriva under ett fördrag som på bekostnad av de andra parternas känsla av säkerhet, fundamentalt måste ändras för att passa en av parterna.

Paradoxalt nog har nedrustning trots, eller kanske p g a krisen med CFE, kommit högre på den europeiska säkerhetsagendan. Försvagningen av CFE-regimen ledde till vissa reaktioner i Sydkaukasien, medan dödläget i

Moldavien med det ryska trupp- och materielbortdragandet kvarstod. Genomförandet av 2005 års avtal mellan Georgien och Ryssland om stängning av ryska militärbaser och anläggningar i Georgien fullföljdes inte, medan den subregionala nedrustningsprocessen på Balkan fortskred utan problem.

Genom det låsta läget för den ”hårda” regimen för kontroll av konventionella vapen har som en ersättning en ”mjuk” linje med förtroendeskapande åtgärder föreslagits. När förtroendet undergrävs på ett ställe är det emellertid svårt att återupprätta och utveckla det på ett annat. Trots detta är OSSE:s Uppförandekod om politiska och militära aspekter på säkerhet fortfarande relevant, och andra förtroendeskapande åtgärder bland OSSE:s medlemmar är fortsatt inriktade på de mångfasetterade hot som uppkommit genom överskottslagren av små och lätta vapen, ammunition samt giftigt raketbränsle.

Antalet stater som anslutit sig till 1997 års Konvention om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppminor) samt om deras förstöring (Ottawa-konventionen) uppgick vid årets slut till 156. Fler och fler länder deltar i den sk Osloprocessen för att få till stånd ett förbud mot användning av klustervapen.

11. Säkerhetsrelaterad exportkontroll

Ian Anthony, Sibylle Bauer och Anna Wetter

Exportkontroll är förebyggande åtgärder som ska säkra att exporterat material inte bidrar till oönskade eller illegala aktiviteter i andra länder, sett ur det exporterande landets perspektiv. I exportkontrollens roll som stöd för de viktigaste multilaterala icke-spridningsfördragen ingår numera också genomförandet av beslut tagna i FN:s Säkerhetsråd gällande vissa länder, som t ex Iran och Nordkorea.

Ett antal multilaterala samarbetsåtgärder ska förbättra effektiviteten i de deltagande ländernas nationella exportkontroll. Under 2007 anslöt sig Kroatien till Australiengruppen. Wassenaar-arrangemanget slutförde en översyn och utvärdering av hela sitt arbete.

EU-kommissionen föreslog under 2007 förenklade regler för överföring av artiklar speciellt avsedda och utvecklade för militär användning mellan EU:s medlemsländer. Kommissionen har också föreslagit förändringar i den lagstiftning som styr export av artiklar som inte är speciellt avsedda eller utvecklade för militär användning, men som kan ha dubbla användningsområden.

Som en del i strävandena att komma till rätta med problemen med nukleär spridning antog FN:s Säkerhetsråd under 2006 och 2007 resolutioner som förbjuder och begränsar vissa typer av internationell handel med Iran. De förbud och restriktioner som antagits av FN är inriktade på

artiklar som kan bidra till de ur spridningshänseende mest känsliga aktiviteterna, t ex anrikning av uran, plutoniumåtervinning samt utveckling av ballistiska missiler kapabla att bära kärnvapen. EU har vidtagit åtgärder för att omsätta FN:s beslut i regler som är bindande för exporterande EU-länder. EU har t o m utvidgat förbuden mot och restriktionerna för handel med Iran jämfört med de regler som ingår i FN:s resolutioner.

För att exportkontrollmyndigheter ska kunna genomföra både exportkontrollregler och icke-spridningssanktioner krävs att lagstiftningen anpassas, och att den institutionella sammansättningen och myndigheternas arbetsätt ses över. Ett effektivt genomförande kräver aktiv och kunnig samverkan mellan flera nationella aktörer, som t ex tull, polis, säkerhetstjänst och åklagarmyndighet. Dessutom krävs ett lämpligt juridiskt ramverk med straffpåföljder för brott mot exportkontrollregler. En internationell debatt om vad som ska utgöra avskräckande, effektiva och proportionerliga sanktioner för brott mot exportkontrolllagar har inletts, framför allt inom EU.

Bilagor

Nenne Bodell

Bilaga A, *Arms control and disarmament agreements*, innehåller sammanfattningar av multilaterala och bilaterala fördrag, konventioner, protokoll och avtal som rör rustningsbegränsning och nedrustning samt förteckningar över stater som undertecknat eller är parter till avtalen.

Bilaga B, *International organizations and intergovernmental bodies*, innehåller beskrivningar av de viktigaste internationella organisationerna, mellanstatliga organen, fördragsimplementerande organen, och exportkontrollregimerna som verkar för säkerhet, stabilitet, fred och rustningsbegränsning samt deras medlemmar och deltagare per den 1 januari 2008.

Bilaga C, *Chronology 2007*, förtecknar det gångna årets viktigaste händelser inom rustnings-, nedrustnings- och det säkerhetspolitiska området.

Fördrag och avtal 1 januari 2008

- 1925 Protokoll rörande förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser och bakteriologiska stridsmedel (Genèveprotokollet)
- 1948 Fördrag mellan Västeuropas stater om samarbete i ekonomiska, sociala och kulturella frågor och om kollektivt självförsvar (Brysselpakten)
- 1948 Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (*genocide*)
- 1949 Genèvekonventionerna rörande skydd för offren i väpnade konflikter
- 1954 Protokoll till 1948 års Brysselpakt, "Parisöverenskommelserna" om en försvarsunion för Västeuropa
- 1959 Antarktiskt fördraget om förbud mot militarisering av Antarktis
- 1963 Fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, yttre rymden och under vattnet (Partiella provstoppsfördraget)
- 1967 Fördrag om principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar (Yttre rymdfördraget)
- 1967 Tlatelolco-fördraget om en kärnvapenfri zon i Latinamerika och Karibien
- 1968 Fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (Icke-spridningsfördraget)
- 1971 Fördrag om förbud mot placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten och i dennas underlag (Havsbottnfördraget)
- 1972 Konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring (B-vapenkonventionen)
- 1974 Fördrag om begränsning av underjordiska kärnsprängningar
- 1976 Fördrag om begränsning av underjordiska kärnsprängningar för fredliga ändamål

- 1977 Konvention om förbud mot militär eller annan fientlig användning av miljöförändrande teknik
- 1977 Protokoll I och II (till 1949 års Genèvekonventioner) rörande skydd för offren i internationella respektive icke-internationella väpnade konflikter
- 1980 Konvention om fysiskt skydd av kärnämne
- 1981 Konvention om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar (Konventionen om särskilt inhumana konventionella vapen)
- 1985 Fördrag om en kärnvapenfri zon i södra Stilla-havsområdet (Rarotonga-fördraget)
- 1987 Fördrag om eliminering av sovjetiska och amerikanska markbaserade missiler med räckvidden 500-5 500 km (INF-fördraget)
- 1990 Fördrag om konventionella styrkor i Europa (CFE-fördraget)
- 1991 Fördrag om nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen (START I)
- 1992 Fördraget om observationsflygningar (Open Skies-fördraget)
- 1992 CFE-1A-avtalet om begränsning av trupper i Europa
- 1993 Konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt deras förstöring (C-vapenkonventionen)
- 1995 Fördrag om en kärnvapenfri zon i Sydostasien (Bangkok-fördraget)
- 1996 Avtal om subregional rustningsbegränsning (Florens-avtalet; nu tillämpligt i Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Montenegro och Serbien)
- 1997 Inter-amerikanska konventionen om olaglig tillverkning och handel med handeldvapen, ammunition, sprängämnen och andra liknande material
- 1997 Konvention om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppmminor) samt om deras förstöring (Ottawa-konventionen)
- 1999 Inter-amerikanska konventionen om öppenhet i anskaffning av konventionella vapen
- 1999 Wien-dokumentet om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder
- 2002 Fördraget om nedskärningar av strategiska offensiva vapen (SORT)
- Övriga fördrag och avtal—ej i kraft, 1 januari 2008**
- 1972 Fördrag om begränsning av anti-ballistiska missilsystem (ABM-fördraget, upphörde att gälla 13 juni 2002)
- 1993 Fördrag om vidare nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen (START II)
- 1996 Fördrag om en kärnvapenfri zon i Afrika (Pelindaba-fördraget)
- 1996 Fördrag om fullständigt förbud mot kärnsprängningar (CTBT)
- 1999 Avtalet om anpassning av 1990 års CFE-fördrag
- 2006 ECOWAS-konventionen om handeldvapen, ammunition, sprängämnen och andra liknande material
- 2006 Fördrag om en kärnvapenfri zon i Centralasien (Semipalatinsk-fördraget)

Beställningsinformation

SIPRI Yearbook 2008: Armaments, Disarmament and International Security

Publicerad av Oxford University Press, 2008

ISBN 978-0-19-954895-8, 604 sidor, £85

SIPRI Yearbook kan köpas i bokhandeln eller beställas direkt från Oxford University Press via denna webbadress: <<http://www.oup.co.uk/>>

Telefonbeställningar: +44 1536-741 017

Fax: +44 1536-454 518

E-postbeställningar: book.orders@oup.co.uk

Mer information finns på Internet: <<http://yearbook2008.sipri.org/>>

Översättningar av *SIPRI Yearbook 2008*

- arabiska: *Centre for Arab Unity Studies (CAUS)* i Beirut, <<http://www.caus.org.lb/>>
- kinesiska: *China Arms Control and Disarmament Association (CACDA)* i Beijing, <<http://www.cacda.org.cn/>>
- ryska: *Institute of World Economy and International Relations (IMEMO)* i Moskva, <<http://www.imemo.ru/>>
- ukrainska: *Ukrainian Centre for Economic and Political Studies (UCEPS, the Razumkov Centre)* i Kiev, <<http://www.uceps.org/>>

Kontakta respektive organisation för mer information.

För ytterligare information kontakta

sipri

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

Signalistgatan 9

SE-169 70 Solna

Telefon: 08-655 97 00

Fax: 08-655 97 33

E-post: sipri@sipri.org

URL: <http://www.sipri.org>

SIPRI YEARBOOK 2008

ARMAMENTS, DISARMAMENT AND INTERNATIONAL SECURITY

Den 39:e upplagan av *SIPRI Yearbook* beskriver och analyserar utvecklingen inom ämnena

- **säkerhet och konflikter**
- **militärutgifter och rustning**
- **icke-spridning, rustningsbegränsning och nedrustning**

Detta häfte sammanfattar kapitlen i 2008 års årsbok

- direkt och strukturellt våld ur ett "mänskligt säkerhetsperspektiv"
- integrering av genus i säkerhetssektorreformer i en efterkrigssituation
- det amerikanska programmet för försvar mot ballistiska missiler
- nukleär rättsteknik
- internationell folkhälsodiplomati och den globala bevakningen av fågelinfluensan
- euro-atlantisk * och dess institutioner
- väpnade konflikter
- fredsuppdrag
- militärutgifter
- vapenproduktion
- internationella vapenöverföringar
- kärnvapenbegränsning och icke-spridning
- världens kärnvapenstyrkor och lager samt lager av klyvbart material för vapenändamål
- kemiska och biologiska vapen: reducering av säkerhetsrisker
- begränsning av konventionella vapen
- exportkontroll

Boken innehåller även bilagor med fördrag och avtal om rustningsbegränsningar och nedrustning samt en kronologi över det gångna årets händelser inom forskningsområdet.